А.І. Ігнатюк, канд. екон. наук, доц.

РОЗВИТОК ПРІОРИТЕТНИХ ГАЛУЗЕВИХ РИНКІВ В УКРАЇНІ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Досліджуються пріоритетні галузеві ринки України, державна політика щодо розвитку яких буде сприяти економічному зростанню, забезпеченню впровадження інноваційних технологій у діяльність підприємств, набуттю Україною належного місця у глобальній економіці.

In the article are investigated Ukraine prioritized industry markets, state policy for its development which will provide economic growth and ensure innovative technologies implementation to Ukraine enterprises and Ukraine proper place in the global economy.

Ключові слова: пріоритетні галузеві ринки, галузева політика, програми економічного і соціального розвитку.

Keywords: prioritized industrial markets, a industrial policy, programs of economic and social development

Стратегічними завданнями розвитку сучасних національних економічних систем є раціональне використання ресурсів, забезпечення максимально можливої ефективності, гідного рівня життя населення, зміцнення економічної незалежності, оздоровлення екологічного стану.

Перехід України до ринкової економіки також поставив нові завдання національного розвитку, серед яких створення багатогалузевого, високотехнологічного, конкурентоспроможного, високоефективного виробничого комплексу, який би забезпечив економічну незалежність, національну безпеку країни, високий рівень життя населення, оздоровлення екологічного стану й інтеграцію України в систему світогосподарських зв'язків на взаємовигідних умовах. З цією метою доцільним є виділення так званих «локомотивних», пріоритетних галузей, розвиток яких здатний дати поштовх для економічного зростання країни.

Проблемам аналізу пріоритетних галузевих ринків присвячено багато робіт вітчизняних та зарубіжних економістів, зокрема, С. Авдашевої, Ю. Бажала, В. Базилевича, О. Білоруса, В. Бодрова, З. Борисенко, Д. Вернона, В. Віскузі, А. Вуроса, А.Гальчинського, Д. Гарінгтона, С. Глазьєва, П.Єщенка, Р. Кейвза, Б. Кваснюка, В. Лагутіна, Т. Осташка, М. Портера, Л. Роя, В. Точиліна, Г. Филюк, А. Чухна, А. Шегди та інших. Однією з перших робіт, що присвячена аналізу галузевих ринків України, є монографія за редакцією В.О.Точиліна «Формування галузевих ринків України: перехідний період» [1], де визначені пріоритетні (критеріальні) ринки. Суттєвий внесок у дослідження пріоритетних галузей зробили також: Ю.М. Бажал, С.Ю. Глазьєв, у роботах яких розкриті пріоритетні галузі на основі теорії технологічних укладів; Р. Кейвз та Л.В. Рой, які досліджували стратегічні цілі, що визначають «локомотивні» галузі економіки; М. Портер у теорії конкурентних переваг.

Проте, на нашу думку, доцільним є узагальнення підходів до визначення пріоритетних галузей економіки, що надасть можливість обґрунтувати стратегічні завдання та пріоритети розвитку економіки України.

Метою статті є визначення пріоритетних галузевих ринків економіки України державна політика щодо розвитку яких буде сприяти економічному зростанню, забезпеченню впровадження інноваційних технологій у діяльність підприємств, набуттю Україною належного місця в глобальній економіці.

Пріоритетність розвитку галузевих ринків визначається на основі стратегічних завдань та цілей, які прагне досягнути економіка певної країни. Дерево цілей держави має бути логічно побудованим: від генеральної до всіх інших рівнів, що підпорядковуються основній меті, оскільки можливими є розриви та невідповідності. Крім того, між стратегічними пріоритетами можуть виникати суперечності на середньостроковому та короткостроковому етапах розвитку. Наприклад, ефективності виробництва можна досягнути за рахунок тимчасового обмеження соціального розвитку, або за рахунок забезпечення соціального зростання лише певних верств населення, проте у довгостроковому періоді зростання ефективності призводить до покращення життя всіх членів суспільства. Тому вміння відмовитися у короткостроковому періоді від певних популістських заходів складають необхідну умову розвитку економіки. Згадаємо для цього хоча б радянські часи, коли за рахунок індустріалізації був побудований потужний виробничий комплекс, а зростання соціального рівня почалося після досягнення стратегічної мети. В Україні ж при індексі зростання ВВП у 2008 р. порівняно з 2007 р. 102,1%, на душу населення – 102, 6% [2, с.24], видатки з бюджету на соціальний захист і соціальне забезпечення склали в 2008 р. 74069,7 млн. грн., а в 2007 р. - 48517,3 млн. грн., тобто зросли в 1,5 рази [2, с.26].

Вибір найбільш раціональної стратегії галузевої політики має грунтуватися на: аналізі реального стану розвитку економіки; оцінці засобів забезпечення стабільної конкурентоспроможності продукції; оцінці місткості ринків збуту в країні та за її межами; визначенні можливих економічних наслідків, виборі певного варіанту галузевої політики.

Пропонуються наступні положення щодо розробки стратегічної галузевої політики [3].

1. Стимулювати потрібно лише «нові» галузі діяльності.

2. Необхідним є чіткий критерій успіху/неуспіху. Бажано щоб критерій ґрунтувався на продуктивності, або визначався на основі технічного і економічного аудиту. Можливим є порівняння розвитку даної галузі з показниками аналогічних галузей в інших країнах.

3. Необхідним є вбудований «дамоклів меч», який би не дозволяв ресурсам затримуватись у збиткових проектах, тобто припинення субсидіювання після певного періоду часу.

4. Метою держави має бути не галузь, а новий вид діяльності, наприклад, не повністю автомобілебудування, а виробництво автобусів.

5. Види діяльності, що субсидуються, мають бути джерелом позитивних екстерналій і показовим прикладом. Розподіл коштів державної підтримки має забезпечувати можливість отримання позитивних зовнішніх ефектів для інших галузей.

6. Повноваження щодо реалізації галузевої політики мають отримувати лише компетентні установи.

7. Контроль вітчизняних державних установ повинен здійснюватися особою, що безпосередньо зацікавлена в галузевій політиці та має авторитет на вищому рівні. Ключовим фактором успіху є ретельний контроль і координація реалізації розроблених заходів з боку чиновника високого рангу, що несе безпосередньо відповідальність за здійснення реструктуризації. Такий контроль, по-перше, виключає опортунізм з боку державних установ, по-друге, запобігає використанню повноважень цих установ в інтересах певних груп приватного сектору.

8. Установи, що здійснюють галузеву політику, повинні підтримувати контакт з приватним сектором.

9. Має бути усвідомлення, що певні безперспективні проекти отримують фінансування. Навіть при надзвичайно продуманій стратегії певні проекти будуть провальними, завдання полягає лише у мінімізації шкоди по факту їх здійснення.

10. Галузева політика в ході реалізації потребує безперервного оновлення, так що інноваційний процес отримує системний характер.

Центральним завданням галузевої політики повинна стати підтримка тих виробництв, які ще не вичерпали потенціалу розвитку та намагаються випускати продукцію, яка здатна зайняти достойне місце на внутрішньому та світових ринках.

Територія України має унікальний комплекс фізико-географічних, гідрологічних, структурно-геологічних та інших параметрів, що сприяє формуванню значної кількості багатьох видів природних ресурсів. Мінерально-сировинна база України включає близько 20010 родовищ і проявів 113 корисних копалин, з яких 7829 родовищ 97-ми видів мінеральної сировини мають промислове значення та враховуються Державним балансом України. До промислового освоєння залучено від 40 до 75% розвіданих запасів основних видів корисних копалин. Запаси залізних руд становлять понад 14% загальносвітових, марганцевих – більше 43%. [4, с. 68]

Відсутність та обмеженість ресурсів спонукає до їх більш ефективного використання, до пошуку альтернативних ресурсів на основі інноваційної діяльності, як це має місце в Китаї. В Україні ж ресурсозберігаючі технології не мають попиту, тому, на нашу думку, треба збільшувати ціни на ресурси, що належать державі, з метою їх більш ефективного використання й спрямування отриманих коштів у інші види діяльності на програми ресурсозбереження.

Правові, економічні та організаційні засади формування цілісної системи прогнозних і програмних документів економічного і соціального розвитку України, окремих галузей економіки та окремих адміністративно-територіальних одиниць визначає Закон України «Про державне прогнозування та розроблення програм економічного і соціального розвитку України» [5]. Законом встановлюється загальний

порядок розроблення, затвердження та виконання зазначених прогнозних і програмних документів економічного і соціального розвитку, а також права та відповідальність учасників державного прогнозування та розроблення програм економічного і соціального розвитку України.

У 2004 році було прийнято «Стратегії економічного і соціального розвитку України на 2004 – 2015 рр.», де були сформульовані стратегічні пріоритети на 2004 – 2015 рр. [4, с.41]: створення передумов набуття Україною повноправного членства в Європейському Союзі; забезпечення сталого економічного зростання; утвердження інноваційної моделі розвитку; соціальна переорієнтація економічної політики.

Були визначені *етапи соціально-економічних перетворень* і кількісні параметри зростання.

І етап (2004 – 2005 рр.) – період реформування інституційних, фінансових та організаційних передумов, глибоких перетворень у всіх сферах суспільного життя, подолання існуючих системних деформацій, забезпечення сприятливого інвестиційного клімату, зміцнення конкурентоспроможності вітчизняної економіки, довгострокового економічного зростання. Передбачалося закріплення щорічних темпів зростання ВВП на рівні 6-7%, інвестицій в основний капітал – 10-12%.

ІІ етап (2006 – 2009 рр.) – період розгорнутого економічного розвитку на основі комплексної модернізації підприємств, утвердження принципів та механізмів структурно-інноваційної моделі соціально-орієнтованої економіки, упорядкування відносин власності, глибокої демократизації суспільних процесів. Поставлено завдання забезпечення збільшення середньорічних темпів зростання ВВП до 7,1%, темпів зростання інвестицій в основний капітал – 12 -13%.

ІІІ етап (2010 – 2015 рр.) – закріплення стійких темпів зростання з акцентами на вирішення широкого комплексу проблем поліпшення добробуту населення, прискореної реалізації структурних завдань євро інтеграційного курсу України. При цьому середньорічні темпи зростання ВВП мають становити 6%, інвестиції в основний капітал – 11,7%.

Сьогодні ми вже можемо зробити підсумки перших двох етапів соціально-економічного розвитку України. За даними [2, с. 24] можна розрахувати: у 2004 – 2005 рр. середньорічні темпи зростання ВВП склали 7,3% , а інвестицій в основний капітал – 14,2%; у 2006 – 2008 рр. ці ж показники склали 5,7 % та 14,6 % відповідно. Таким чином, завдання по основних показниках, за виключенням 2009 р., були виконані. Проте, стверджувати про досягнення якісних параметрів, що були заплановані, немає підстав.

Серед особливо важливих завдань економічної політики держави – сприяння за допомогою наявних інструментів, фінансових та організаційних ресурсів максимальній реалізації конкурентних переваг української економіки, зміцненню та розвитку передусім наукоємних галузей, які демонструють високий технологічний рівень та конкурентоспроможність, а отже, і готові стати «локомотивами» високотехнологічного зростання [4, с. 229]. Ця стратегія має спиратися на національні пріоритети,

індикативне планування та прогнозування. Держава має попереджувати стихійні зміни ринкової кон'юнктури, забезпечувати гарантований рівень економічної безпеки. Одночасно, як відображено в документі, зміцнення регулюючої функції держави пов'язано і з потребою істотного посилення впливу на розвиток соціальної сфери, процесів, пов'язаних зі змінами соціальної структури суспільства, подоланням глибокої диференціації доходів населення. Також до принципово важливих функцій держави належить забезпечення екологічної безпеки.

Таким чином, визначені декілька завдань, які фактично суперечать одне одному, як мінімум тому, що потребують одночасного державного фінансування.

На основі оцінки економічного потенціалу вітчизняної економіки визначена стратегія випереджального розвитку шляхом формування інноваційної моделі, здійснення прогресивних структурних зрушень в економіці, поглиблення її європейської інтегрованості, суттєвого удосконалення ринкових інститутів, першим етапом якого має стати період 2004-2015 рр. [4, с. 71]. Передбачається, що у зазначений період буде забезпечено: суттєве підвищення якості та ефективності економічного зростання на основі високих темпів технологічного оновлення; досягнення відчутного ефекту від структурно-технологічної модернізації економіки, інноваційного інвестування та зростання на цій основі продуктивності праці в 2,5-2,6 рази та відповідного зростання конкурентоспроможності економіки; чотириразове збільшення капіталовкладень; зростання ВВП темпами, що збільшить його у 2,6 рази; динамічне підвищення рівня та якості життєвих стандартів населення; формування в Україні економічних засад інформаційного суспільства; інтеграцію України у світогосподарську систему і, насамперед, у економічні структури ЄС.

Організаційно-інституціональною формою реалізації національних конкурентних переваг мають стати макротехнології та відповідні міжгалузеві виробничі комплекси. До 2010-2015 рр. мають бути створені реальні передумови запровадження, принаймні, двох видів макротехнологій: «Україна – транзитна держава», основними напрямами роботи якої має стати створення національної мережі міжнародних транспортних коридорів, участь у формуванні транспортно-комунікаційної мережі постачання каспійських енергоносіїв на вітчизняні та міжнародні ринки; а також «Україна – високотехнологічна, авіакосмічна держава», що передбачає подальший розвиток повітряного та космічного транспорту України та його засобів на основі високих технологій, що використовуються у виготовленні літаків і космічних апаратів [4, с. 81-82].

На наш погляд, ці пріоритетні макротехнології дійсно забезпечують Україні участь у глобальному ланцюгу утворення вартості, оскільки використання географічного розташування, постачання енергоносіїв, є незамінною складовою частиною виробництва будь-якого продукту.

У «Стратегії економічного і соціального розвитку України на 2004 – 2015 рр.» визначається, що за роки незалежності за деякими науковими напрямами нашій країні вдалося не лише зберегти, але й відчутно зміцнити науково-технічний потенціал.

Підтвердженням є наявність визнаних у світі наукових шкіл, зокрема в галузі математики та декаметрової радіоастрономії, фізіології та клітинної біології, фізики низьких температур та ядерної фізики, створення нових матеріалів, біотехнологій, електрозварювання, а також у розробці унікальних технологій у галузі інформатики, телекомунікацій та зв'язку, авіаційній та ракетно-космічній [4, с. 58]. Але теза про те, що мережа наукових організацій, яка діє в Україні, здатна за сприятливих умов забезпечувати реалізацію науково-технічного прогресу та інноваційної перебудови української економіки, на наш погляд, є дискусійною. Організаційно наука в Україні зосереджена у чотирьох секторах: академічному, галузевому, заводському та секторі вищої освіти. Така побудова вимагає істотного фінансування як з боку держави, так і з боку приватних структур, при тому, що її реорганізації дозволила б суттєво скоротити обсяги інвестицій у науку, зосередивши фінансові та інші ресурси лише на базових центрах дослідження при університетах та у приватному бізнесі.

До основних науково-технологічних пріоритетів України було віднесено наступні напрями [4, с. 122-130].

1. Ресурсозберігаючі технології, зокрема, технологія спалювання високозольного низькосортного вугілля в циркулюючому киплячому шарі, принципово нова газопаливна апаратура, безлюдний високопродуктивний видобуток вугілля з тонких і похилих пластів з використанням автоматизованих комплексів, пошуки нетрадиційних джерел енергії.

2. Нові матеріали та види продукції, а саме: створення нового типу напівпровідникових сцинтиляторів для швидкодіючих рентгенівських інтроскопів, томографів, дозиметрів з великим дозовим навантаженням; нових способів одержання нанокомпозитів на основі електропровідних полімерів; нових технологічних засобів модифікування скандієвих сплавів на основі алюмінію; органічних люмінесцентних матеріалів багатогалузевого використання з новими функціями; високоякісних, термостійких та високоміцних матеріалів.

3. Біотехнології, що дозволить: отримувати нові лікарські препарати та біологічно активні речовини; запропонувати вдосконалені діагностичні методи лікування, створювати нові високоякісні сорти озимої пшениці, жита, кукурудзи, тритікале, сої, деяких сортів плодових, кормових, пряних, овочевих та квіткових культур.

4. Ракетно-космічні та авіакосмічні технології.

5. Технології оборонно-промислового комплексу, зокрема, інформаційні технології, активна та пасивна техніка міліметрового діапазону хвиль, оптико-електронні системи видимого, ближнього і далекого ІЧ-діапазонів, радіолокаційні системи різних частотних діапазонів, ракетні та авіаційні технології.

6. Енергозберігаючі технології.

Таким чином, головні пріоритети, що визначені для забезпечення сталого розвитку, є абсолютно прийнятними у світлі постіндустріального та глобалізаційного розвитку світової економіки. Реалізація навіть оптимальних сценаріїв, що були передбачені, забезпечили б зростаючий розвиток економіки України.

Чому ж вірно визначені стратегічні орієнтири не спрацьовують? На нашу думку, головними причинами є: закони, що приймаються, не працюють внаслідок низького контролю та безкарності за їх невиконання; політична ворожнеча, яка полягає в нехтуванні напрацьованими заходами, запропонованими іншими партіями, відмова працювати узгоджено, неконструктивне суперництво між партіями; політичний популізм, спрямований на реалізацію неможливих для виконання соціальних проектів; надлишок ресурсів та прийнятні ціни на них для підприємців та населення, що не стимулює їхнього ефективного використання; пріоритетними джерелами інноваційного розвитку вважаються інвестиції, а не підвищення ефективності економіки за рахунок енерго-, ресурсозбереження, підвищення продуктивності праці, що означає екстенсивний шлях економічного зростання.

Замість інноваційного розвитку ми отримали експортно- та ресурсно-орієнтовну модель, що заснована на металургії та хімічній промисловості, які навіть у кращі часи своєї діяльності не модернізували виробництво шляхом ресурсозбереження. Навіть у 2008 р., коли вже розпочалася світова фінансова криза, експорт товарів в Україні склав 67002,5 млн. дол. США, імпорт – 85534,4 млн. дол. США. Порівняно з 2007р. експорт збільшився на 35,9%, імпорт – на 41,1%. На формування від'ємного сальдо у зовнішній торгівлі вплинули окремі товарні групи: енергетичні матеріали; нафта та продукти її перегонки (–18722,9 млн.дол.), наземні транспортні засоби, крім залізничних (–10126,4 млн.дол.) та механічне обладнання (–6072,5 млн. дол.). У структурі експорту України у 2008 р. частка недорогоцінних металів та виробів з них склала 41,2%, причому 4,3% - чорні метали, мінеральні продукти склали 10,5%, з них продукція хімічної та пов'язаних з нею галузей промисловості – 7,5% [6, с. 4, 9-10].

Проте високою залишається також частка імпорту, висока залежність країни від якого гальмує її розвиток. У структурі імпорту переважають, безумовно, не технології, високотехнологічні товари, а енергетичні матеріали; нафта та продукти її переробки – 26,7%, механічне обладнання, машини та механізми, електрообладнання та їх частини; пристрої для записування або відтворення зображення і звуку – 15,6%, транспортні засоби та шляхове обладнання – 14,1%.

З метою підвищення ефективності функціонування внутрішнього ринку постановою Кабінету Міністрів України була затверджена Державна цільова економічна програма розвитку внутрішнього ринку на період до 2012 року [7]. Зокрема, як визначається у Програмі, її виконання надасть можливість: привести законодавство України з питань розвитку внутрішнього ринку у відповідність із законодавством Європейського Союзу; забезпечити доступ вітчизняної продукції на європейський ринок та ринок країн Європейської асоціації вільної торгівлі; забезпечити стабільне функціонування товарних ринків та рівновагу попиту і пропонування на них; запобігти реалізації недоброякісної продукції; зменшити обсяг виробництва та реалізації продовольчих товарів, виготовлених за технологіями, що передбачають застосування антибіотиків, гормонів росту та генетично модифікованих організмів; підвищити рівень правової відповідальності товаровиробників, постачальників та дистриб'юторів за якість товарів,

що реалізуються на внутрішньому ринку; збільшити частку вітчизняних споживчих товарів у роздрібному товарообороті до 73 - 75 %.

Вирішити названі вище завдання пропонується шляхом:

- приведення нормативно-правових актів у сфері митно-тарифного регулювання у відповідність з міжнародною практикою;

- удосконалення механізму контролю за визначенням митної вартості товарів, запобігання випадкам надходження на внутрішній ринок контрабандних товарів, товарів із заниженою митною вартістю і тих, що не відповідають вимогам нормативних документів;

- підвищення регуляторної, захисної і торговельної ефективності механізму нетарифного обмеження імпорту продукції, шкідливої для здоров'я людей та навколишнього природного середовища, або такої, що реалізується за цінами, нижчими від ринкових;

- підвищення ефективності ринкового нагляду за безпечністю та якістю товарів у результаті реформування системи технічного регулювання і захисту прав споживачів згідно з вимогами СОТ та законодавством Європейського Союзу, а також удосконалення системи державного нагляду (контролю) за якістю та безпечністю харчових продуктів і продовольчої сировини;

- активізації інноваційно-інвестиційної діяльності суб'єктів господарювання в результаті використання ними додаткових джерел інвестування, зокрема покращення діяльності інвестиційних фінансових посередників;

- удосконалення механізму формування цін на товари і послуги у сфері природних монополій, утворення національних комісій з регулювання їх діяльності, зокрема, у галузі транспорту та сфері житлово-комунальних послуг;

- припинення виробництва та реалізації на внутрішньому ринку продовольчих товарів, виготовлених за технологіями, що передбачають застосування антибіотиків, гормонів росту та генетично модифікованих організмів, не зареєстрованих в установленому порядку в Україні;

- прогнозування обсягу попиту та пропонування товарів на основних товарних ринках, складення прогнозного балансу та розроблення заходів із забезпечення стабільності на внутрішньому ринку; урегулювання земельних і майнових відносин, удосконалення системи державної реєстрації прав на нерухоме майно та землю;

- забезпечення належного функціонування товарних бірж, удосконалення механізму державного регулювання біржового товарного ринку, визначення єдиних правил біржового арбітражу.

З метою імпортозаміщення, на нашу думку, необхідні наступні заходи: ресурсозбереження, перехід на технології альтеративних джерел енергії, зокрема сонячної, вітряної тощо; пріоритетний розвиток галузевих ринків, де попит задовольняється іноземною продукцією, проте є об'єктивні підстави для розвитку такого виробництва в Україні; розробка профільними міністерствами програм імпортозаміщення за окремими видами діяльності.

У кінці XX ст. в провідних країнах світу формуються основи шостого технологічного укладу розвитку суспільства. С. Глазьєв визначає два етапи створення контуру нового технологічного укладу. Перший – це поява його ключового фактору й ядра в умовах існуючого п'ятого, який об'єктивно обмежує становлення виробництва нового технологічного укладу потребами власного розширеного відтворення [8]. Із вичерпанням економічних можливостей цього процесу настає другий етап, що починається із заміщення домінуючого технологічного укладу. Ключовим фактором шостого укладу є нанотехнологія, клітинні технології і методи генної інженерії, що будуть спиратися на використанні електронних растрових і атомно-силових мікроскопів, відповідних метрологічних систем, а ядром - наноелектроніка, молекулярна і нано- фотоніка, наноматеріали і наноструктуровані покриття, оптичні наноматеріали, наногетерогенні системи, нанобіотенологія, наносистемна техніка, нанообладнання. Від швидкості появи в нашій країні цих елементів залежить перехід української економіки на нові етапи зростання. Відповідно, необхідна цільова програма впровадження нанотехнологій.

Разом з цим, підвищення цін на енергоносії та сировину, на думку С.Глазьєва, призводить до різкого падіння прибутковості у технологічних сукупностях домінуючого технологічного укладу, що слугує сигналом до масового впровадження нових, менш енерго- і матеріаломістких технологій. Одночасно відбувається звільнення капіталу з виробництв, що досягли межі розвитку, і перетікання його у виробництва нового технологічного укладу.

Безумовно, це є еволюційним процесом, проте завдання економічної політики полягає в усвідомленні закономірностей розвитку та спрямуванні зусиль у вірному напряму. Якщо ж в якості пріоритетних галузей обирати види діяльності попередніх технологічних укладів, розраховувати на старі джерела енергії та ресурси, це призведе до інерційності розвитку, залишаючись на попередньому етапі розвитку. Згідно до закону Гроша, якщо технологічна система вдосконалюється на основі незмінного науково-технічного принципу, то при досягненні певного рівня розвитку вартість її моделей зростає як квадрат (або ще більша ступінь) її ефективності [8]. Внаслідок сполученості виробництв, що складають технологічний уклад, та їх синхронного розвитку, падіння ефективності їхніх технічних вдосконалень відбувається більш або менш одночасно, відображаючись у різкому гальмуванні темпів технічного розвитку економіки, зниженні показників, що показують «внесок» НТП у приріст валового внутрішнього продукту, що демонструє сьогодні економіка України.

Важливим напрямком стратегічної галузевої політики має стати формування та розвиток видів діяльності, що відносяться до високотехнологічних. На сучасному етапі глобалізації економіки виграє у конкурентній боротьбі той, хто створює нові ринки у постіндустріальному просторі, займає там монопольне становище та змушує конкурентів дотягуватися до їхнього рівня.

Високим ступенем впливу нанотехнологій сьогодні характеризуються наступні галузі економіки [8]: авіакосмічна, оборонна, хімічна, електроніка, напівпровідники, енергетика, медичні продукти і обладнання, металургія, фармацевтика, а середнім - швейна, харчі / напої / тютюнові вироби, будівельні матеріали, продовольчі товари, обладнання для

промисловості та сільського господарства, автомілебудування, тобто ті галузі, що є достатньо розвиненими в Україні, завдання полягає лише у створенні механізму впровадження даних технологій. Можливими варіантами можуть бути субсидіювання з боку держави, створення технопарків, вертикально та конгломератно інтегрованих організаційних структур бізнесу. Фінансуватися така програма може також вітчизняними олігархами, для яких вже не суть важливим є час обігу капіталів, які здатні до довгострокових інвестицій та дбають про економіку країни. Це може бути реалізовано за рахунок створення консультативної ради, до якої мають увійти представники державного управління, експерти, науковці та представники крупного бізнесу, бажано не однієї галузі. Лише формування єдиної думки з усіх боків суспільства створить неможливим залежність економіки від політичної ситуації та окремої партії.

Стратегічним напрямком розвитку цих галузей може також стати державно-приватне партнерство у межах галузевих контрактів, які не передбачають прямого бюджетного фінансування галузей. Головними зобов'язаннями приватних партнерів у межах контракту можуть бути: досягнення певного обсягу випуску продукції за певний період; певного обсягу експорту на основі модернізації виробництва; збереження робочих місць; підтримка цін на певному рівні тощо. Держава, з метою стимулювання розвитку приватних партнерів, може взяти на себе наступні зобов'язання: забезпечення заходів щодо створення сприятливого податкового, митного та амортизаційного режимів; довгострокове кредитування експортних поставок обладнання з довгим строком виготовлення (наприклад, літакобудування); забезпечення залучення зовнішніх інвестицій під державні гарантії; надання держзамовлення, ліцензій тощо. Ініціювання галузевих контрактів здійснюється шляхом надання заяви від однієї або більше асоціацій або груп на адресу Мінпромполітики, яке здійснює всебічну експертизу проектів контрактів, що пропонуються, та, за умов позитивного рішення, вони приймаються Кабінетом Міністрів.

З метою визначення пріоритетних галузей можна використати теорію кластерного механізму, в основі якої поняття «кластер» - поєднання найбільш ефективних та взаємопов'язаних видів економічної діяльності, тобто сукупності взаємопов'язаних груп успішно конкуруючих фірм, що забезпечать прорив у кризових явищах в економіці.

В економічній літературі кластер визначається як комплекс підприємств, сформований на основі концентрації мережі спеціалізованих постачальників, головних виробників та споживачів, що пов'язані технологічним ланцюгом та виступають альтернативою секторальному поєднанню видів діяльності.

Створюватися кластери мають лише на добровільних засадах, з урахуванням потреб галузей, що будуть поєднуватися, та за їхньої ініціативи. Тільки бізнесові кола можуть скласти оптимальний склад кластера на основі поєднання бізнесових та особистих інтересів. Роль держави полягає у контролі за збереженням національних, соціальних інтересів та дослідженні впливу даного рішення на інші структури національної економіки.

Таким чином, проведене дослідження дозволяє визначити наступні пріоритетні напрями розвитку галузевих ринків України:

- підтримка високотехнологічних виробництв, орієнтованих на внутрішній ринок, при цьому випуск конкретної продукції має бути пов'язаним із розвитком стабільного ринку її збуту;

- стимулювання діяльності галузей, де існують переваги у витратах, шляхом залучення до розробки потужного іноземного капіталу, ТНК з метою отримання передових технологій, передбачення в угодах створення спільних наукових центрів щодо подальшої розробки та вдосконалення технологічних процесів видобутку та переробки ресурсів;

- розвиток ринків транспортних послуг як шлях до залучення у глобалізаційний ланцюг створення доданої вартості;

- впровадження нанотехнологій, клітинних технологій і методів генної інженерії у авіакосмічну, оборонну, хімічну галузі, галузі електроніки, напівпровідників, енергетики, медичних продуктів і обладнання, металургії, фармацевтики, а також сільське господарство;

- виробництво продукції виробничо-технічного призначення на основі технологій шостого технологічного укладу.

Пріоритетним має стати створення вітчизняної наноіндустрії, а також підтримка галузевих ринків, де підприємства демонструють наміри та можливості застосування технологій ключового фактору шостого технологічного украду, а саме нанотехнологій, клітинних технологій і методів генної інженерії.

Література:

1. Формування галузевих ринків України: перехідний період / За ред. д-ра екон. наук, проф. В.О.Точиліна. – К.: Фенікс, 2004. – 332 с.

2. Україна в цифрах 2008: Статистичний збірник / За ред. О.Г.Осауленко. – К.: ДП "Інформаційно-аналітичне агентство", 2009. – 260 с.

3. Родрик Д. Отраслевая политика в XXI веке [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <www.opec.ru/library/images/attach/2665.doc>

4. Стратегія економічного і соціального розвитку України на 2004 – 2015 рр. «Шляхом європейської інтеграції»: [Схвалено Указом Президента України від 28.04.2004 № 493/2004 (Урядовий кур'єр від 07.05.2004. - № 85)]. – К.: Інформаційно-видавничий центр Держкомстату України, 2004. – 416 с.

5. Закон України «Про державне прогнозування та розроблення програм економічного і соціального розвитку України» від 23 березня 2000 року N 1602-III. - Відомості Верховної Ради України. – 2000. - N 25. - ст.195

6. Зовнішня торгівля України товарами за 2008 рік: Експрес випуск [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>

7. Державна цільова економічна програма розвитку внутрішнього ринку на період до 2012 року: [затверджена постановою Кабінету Міністрів України від від 5 серпня 2009 р. N 828]

8. Глазьєв С. Возможности и ограничения технико-экономического развития России в условиях структурных изменений в мировой экономике / С.Глазьев [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://spkurdyumov.narod.ru/ glaziev.htm>